

sőbb, a túlélés felelősségével nem tudván szembenézni ugrott ki az ablakon.

Hajas azonban nem torpant meg. Tetteiben lépésről lépésre követhető nyomon a kegyetlen és elképesztő meggyőződés, a hihetetlenül sodró lelki erő, amely a testtel való leszámolás által éri el a teljes kibontakozást, az önpusztítás által váltja ki a tiltakozást, a felelősségre vonást, a büntetést.

Pusztá lélekké akart válni. Azzá is lett. Nem csirkefarhátá.

DRMÁRIÁS BÉLA

(MTA Művészettörténeti Kutatóintézet,
Budapest, 2004, 232 oldal, 6000 Ft)

JOHN BAXTER:

Steven Spielberg
*A filmvászon legnagyobb
varázslója*

Az aluljárókban a következő fölirat tal reklámozták ezt a könyvet: „Gyűlölt manipulátor vagy elbűvölő zseni?”. Mármint Spielberg. Nos, ha muszáj választani, akkor azt mondom, ez a fickó sokkal inkább az utóbbi. John Baxternek azonban nem az volt a célja *Steven Spielberg* című monográfiájában, hogy az életrajzon keresztül végül erre lyukadjon ki. Annyi történet csupán, hogy egy profi újságíró

éveken át rögzített, feldolgozott, leírt és megszerkesztett egy remek könyvet. Követve egyrészt a vizsgált pálya kronológiáját, szolgálva másrészt szellemi életrajzzal, illetve harmadrészt (s ez már a szakma csínja-bínja) számos lélektani érintéssel, utalással is. A „gyűlölt manipulátor” szövegénél talán unalmasabb, mégis azt mondom, hogy amennyiben valakit komolyan érdekelnek ennek az ohioi születésű művésznek a gondolatai, félelmei, vágyai, kreativitása, az ezen oldalakról sokat megtudhat azokról. (Bryan Forbes írta a *Daily Telegraph*-ban, s most itt áll a hátsó borítón: „[Baxter] Alanyának szinte a bőre alá is behatolt.” Így van.) A munkát már szakmaisága miatt is érdemes a polcra szuszakolni. Tán még akkor is, ha valakit egyáltalán nem érdekel Spielberg élete, munkássága; bár ez utóbbi – főleg ha már birtokunkban a mű – aligha fordulhat elő. Az eddigi életművet tudniillik olyan átfogóan tanulmányozza ez a munka, s olyan megkerülhetetlen filmek háttérébe enged bekukucskálni (*Párbaj*, *Harmadik típusú találkozások*, *E. T.* – *A földönkívüli*, *Ryan közlegény megmentése*, *Schindler listája*), melyekbe bizonyosan sokan vágyunk belesni kicsit.

Baxter tizenkilenc fejezetben, klasszikus időrendi építkezéssel tekint át „a poszt-Coppola nemzedék vezérének” (Tom Allen) hollywoodi

és odáig vezető – rövidke, majdnem nyílegyenes – útját.

Spielberg mindössze tizenkét éves, amikor leforgatja első filmjét egy a szüleitől kapott kamerával. Számos rövidfilmet készít ezt követően, s tíz évvel később, 1969-ben az Atlantai Filmfesztiválon már bemutatja *Amblin* című, huszonkét perces rövidfilmjét. Az 1973-as *Párbaj* című (még) televíziós produkció pedig (már) olyan sikert hozott, ami után biztos lehetett benne a fiatal – akkor huszonhat éves – rendező: mozit forgathat. Egy évvel később el is készült a *Sugarlandi hajtváadászat*. Spielberg szakmai útja az elmúlt harminc esztendőben ezután már szó szerint nyitott könyv. A *Cápa* (1975) kockái már az egész világot rémisztgették, míg az 1977-es *Harmadik típusú találkozásoknak* mind a könyv-, mind a filmváltozata méltán lett a science-fiction egyik alapműve.

Baxter – számomra szimpatikus – nem a hollywoodi sikerrecept után hajt. Nem azt próbálja kiereszokolni ebből a fantasztikusan gazdag történetből és annak megszólalóiból, „szereplőiből”, hogy bökjék ki, miként működik ez a világon belüli kis világ. Ez persze nem jelenti azt, hogy a száraz, „objektív” riporteri szerepben kívánt volna ücsörögni. Bátran tesz megjegyzéseket a rögzített tényekhez. Az állítások gyakorta kapnak személyes megerősítést, véleményezést. Nem idegen tőle egy-egy gesztus továbbgondo-

lása, de az sem, hogy egy adott művészi megfogalmazást visszavezessen a magánélet, a gyermek- vagy kamaszkor tudható momentumaira. Szakmailag, azt hiszem, ezek a leginkább erőt próbáló mozzanatok egy ekkora munka esetében. John Baxter lelkiismeretes monográfiáját forgatva mégsem lehet hiányérzetünk. Steven Spielberg pályája évtizedekig tarthat (s emelkedhet) még. Ez a könyv az eddigieket rögzítette, tekintette át. Pontosan, korrekt módon, és – nagyban köszönhetően Loósz Vera fordításának – választékos, élvezetes nyelvezettel.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(Fordította Loósz Vera, *Bestline Kiadó*, 2004, Budapest, 548 oldal, 3690 Ft)

MARX JÓZSEF:

Sorstalanság – filmkönyv

Három alapos monográfia (Jancsó, Szabó, Fábri) és egy majdnem-tan-könyv filmelméleti munka után ötödik filmes könyvében is kivételeset ad Marx József. S még a Vince Kiadótól megszokottakhoz képest is szép a könyv, dicséri a tervezőjét, Kálmán Tündét és a tördelőjét, Jeges Erzsit.

Kivételes ez a könyv már a műfaja miatt is. Mert szerényen film-